

БЕЛАРУСЬ И КИТАЙ: ДИАЛОГ КУЛЬТУР

УДК 81-2

А. С. Азарка, М. С. Зыонг, В. А. Нікішова

Дзяржаўная ўстанова адукацыі

«Сярэдня школа № 7 г. Баранавічы», Баранавічы

САЦЫЯЛІНГВІСТЫЧНЫ АСПЕКТ ЭТЫКЕМ У БЕЛАРУСКАЙ І КІТАЙСКАЙ ЛІНГВАКУЛЬТУРАХ

У артыкуле вызначаецца падабенства і адрозненне беларускіх і кітайскіх этыкетных моўных формул, якія выкарыстоўваюцца ў моўных сітуацыях «прывітанне», «развітанне», «зварот».

Уводзіны. У апошні час Беларусь і Кітай шчыльна ўзаемадзейнічаюць ва ўсіх сферах жыцця: гандлёва-эканамічнай, фінансава-інвестыцыйнай, гуманітарнай, турыстычнай, культурнай, прамысловай, адукацыйнай і інш. [8]. Паміж Беларуссю і Кітаем актыўна развіваюцца дзелавыя адносіны, усталёўваюцца кантакты з патэнцыяльнымі партнёрамі.

Актуальнасць дадзенай працы абумоўлена неабходнасцю ўстанаўлення паспяховай камунікацыі паміж прадстаўнікамі розных лінгвакультур.

Аб'ект даследавання — моўны этыкет беларускай і кітайскай лінгвакультур.

Прадмет даследавання — сацыялінгвістычны кампанент этыкем беларускай і кітайскай лінгвакультур.

Мэта працы — вызначыць падабенства і адрозненне беларускіх і кітайскіх этыкетных моўных формул, якія выкарыстоўваюцца ў моўных сітуацыях «прывітанне», «развітанне», «зварот».

Дасягненне мэты вызначыла неабходнасць пастаноўкі наступных *задач*: выявіць змест паняццяў «этыкет», «моўны этыкет», «моўная сітуацыя», «этыкемы»; ахарактарызаваць функцыі моўнага этыкету; вызначыць сацыялінгвістычны аспект моўнага

этыкету; прааналізаваць лінгвакультурную спецыфіку беларускіх і кітайскіх этыкем.

Для дасягнення пастаўленых мэты і задач абраны *метады* моўнага даследавання, сацыялінгвістычнага каментарыя сітуацыі моўнага этыкету, параўнальны і супастаўляльны метады.

Крыніцамі працы з'яўляюцца літаратура, слоўнікі, інтэрнэт-форумы, мова прадстаўнікоў беларускай і кітайскай лінгвакультур, матэрыялам — этыкемы.

Асноўная частка. У артыкуле разгледжаны функцыянальныя асаблівасці этыкету ў камунікатыўных паводзінах: выяўлены змест паняццяў «этыкет», «моўны этыкет», «моўная сітуацыя», «этыкемы», ахарактарызаваны функцыі моўнага этыкету, вызначаны сацыялінгвістычны аспект моўнага этыкету [2].

Моўнаэтыкетныя формулы — этыкемы — гэта моўныя стэрэатыпы, якія звязаны з народнымі звычаямі і традыцыямі, суправаджаюць наша штодзённае жыццё і служаць для выражэння прывітання, развітання, звароту, для ўстанаўлення кантакту паміж суразмоўцамі [4].

Важная роля ў культуры моўнага этыкету адводзіцца моўнай сітуацыі, якая характарызуецца рознымі абставінамі.

Для вусных формаў зносін найбольш тыповымі з'яўляюцца этыкетныя формулы прывітання, развітання, звароту, якія складаюцца з трох формаў: нейтральнай, гутарковай, афіцыйнай.

Паказана лінгвакультурная спецыфіка беларускіх і кітайскіх этыкем. Вызначана нацыянальна-культурная асаблівасць этыкем. Асаблівая ўвага надавалася спецыфіцы беларускіх і кітайскіх этыкем у сітуацыі прывітання, развітання, звароту.

Самымі распаўсюджанымі выразамі прывітання ў беларускай мове становяцца стылістычна нейтральныя словы, якія не маюць сацыяльнай суаднесенасці (Добры дзень! Добрай раніцы! Добрага здароўя!). У кітайскай мове для прывітання выкарыстоўваюцца пытанні, адказы на якія вядомыя (散步呐? — sànbù nà? — Гуляеш?, 去上班啊? — qù shàngbān ā? — Ідзеш на працу?) [6].

У беларускай мове гутарковыя формы прывітання нагадваюць рытарычныя пытанні, якія патрабуюць фармальнага адказаў (Як маешся? А што ты?). У кітайскай мове выкарыстоўваюцца некаторыя пытанні, якія задаюць у залежнасці ад сітуацыі, але не

патрабуюць адказу (去哪啊? — qù nǎ ā? — Куды ідзеш?, 了么? — chī liǎome? — Вы ўжо паабедалі?) [6].

У беларускай і кітайскай мовах афіцыйныя формы выражэння прывітанняў не маюць значных адрозненняў, бо з'яўляюцца афіцыйнымі фразамі, якія праяўляюць павагу да суразмоўцы (Дазвольце павітаць Вас! Вітаю Вас ад імя... 非常高兴您的到来! — fēi cháng gāo xīng nín dí dào lái! — Вельмі рады вітаць Вас!, 热烈欢迎您! — rè liè huān yíng nín ! — Горача вітаю Вас!) [6].

Нейтральныя этыкемы развітання ў беларускай і кітайскай мовах супадаюць: і кітайцы, і беларусы часта кажуць пажаданні (Да пабачэння! Да сустрэчы ў нядзелю! Усяго найлепшага! Поспехаў! — 路顺风! — yī lù shùn fēng! — Шчаслівай дарогі!, 好运! — hǎo yùn! — Поспехаў!) [6].

У гутарковым маўленні пры развітанні беларусы выкарыстоўваюць кароткія гутарковыя формы (Пакуль! Да пабачэння!), кітайцы — этыкемы, якія выказваюць асаблівы клопат або гучаць як запрашэнне (慢走! — màn zǒu! — Ідзі павольна!, 路上小心! — lù shàng xiǎo xīn! — Асцярожна ў дарозе!, 有空常来啊! — yǒu kōng cháng lái ā! — Прыходзь часцей у вольны час!) [6].

Афіцыйныя этыкемы развітання ў беларускай і кітайскай мовах супадаюць: і кітайцы, і беларусы, развітваючыся, так ці інакш згадваюць будучую сустрэчу (Дазвольце развітацца!, 告辞了! — gào cí liǎo! — Дазвольце развітацца!, 恕我告辞! — shù wǒ gào cí! — Жадаю ўсяго найлепшага!) [6].

У беларусаў пры зваротах ужываюцца нейтральныя формулы, якія не называюць асобу (Прабачце... Скажыце, калі ласка...) [4]. У Кітаі звяртаюцца, выкарыстоўваючы ўзроставыя характарыстыкі і знешнія паказчыкі (зварот да аднагодка: 哥哥/大哥 — gē gē/dà gē — старэйшы брат, 姐姐/大姐 — Jiě jiě/Dà jiě — сястра / старэйшая сястра, 女生 — Nǚ shēng — дзяўчына/студэнтка; зварот да дарослых: 叔叔 — Shū shu — дзядзька, 大爷/爷爷 — Dà yé/Yé yé — дзядзька/дзядуля, 阿姨 — Ā yí — цёця, 李先生 — Lǐ xiān shēng — Лі спадар, 王女士 — Wáng nǚshì — Ван спадарыня) [6].

Беларусы ў гутарковым маўленні пры звароце ўжываюць сяброўскія этыкемы (Мілыя жанчыны-беларусачкі! Дружа! Мае дарагія браты-землякі!); кітайцы — скарочаныя імёны і дадаюць інфармацыю аб узросце суразмоўцы (да прозвішчаў сяброў свайго ўзросту кітайцы дабаўляюць 老/小 — Lǎo/Xiǎo — Стары/Малады) [4].

У беларускай мове ў афіцыйнай абстаноўцы суразмоўца называецца па імені і імені па бацьку (Глыбокапаважаная Лявонія Вусцінаўна! Дарагі таварыш Кісялёў!). У кітайскай мове выкарыстоўваюць толькі прозвішча і афіцыйную пасаду (李老師 — Lǐ lǎo shī — Лі настаўнік, 王老板 — Wáng lǎo bǎn — Ван дырэктар, 师傅 — Shī fu — майстар) [6].

У выніку праведзенага даследавання вызначана падабенства і адрозненне беларускіх і кітайскіх этыкетных моўных формул, якія выкарыстоўваюцца ў моўных сітуацыях «прывітанне», «развітанне», «зварот».

Заклучэнне. Моўныя паводзіны чалавека — гэта складаная з’ява, звязаная з асаблівасцямі выхавання гэтага чалавека, месцам яго нараджэння і навучання, а таксама з асяроддзем, у якім адбываюцца зносіны з іншымі з улікам нацыянальных асаблівасцей.

Этыкет рэгулюе нашы паводзіны так, як таго патрабуе сацыяльнае асяроддзе. Моўны этыкет — гэта сістэма ўстойлівых моўных формул і правіл маўленчых паводзін, прынятых у пэўным грамадстве ў канкрэтны час для ўстанаўлення, падтрымання і перарывання паміж суразмоўцамі ветлівых, добразычлівых маўленчых зносін у самых розных сітуацыях афіцыйных або неафіцыйных абставін. Моўная знакавая сістэма маўленчага этыкету — гэта сістэма, якая складаецца з моўнаэтыкетных формул. Засвоіць этыкемы — значыць засвоіць маральную аснову і культурную традыцыю ўжывання іх у канкрэтных сітуацыях маўлення [10].

Навуковая навізна даследчай працы заключаецца ў аўтарскім падыходзе да вывучэння сацыялінгвістычнага кампаненту этыкем беларускай і кітайскай лінгвакультур, у вызначэнні адрозненняў у камунікатыўных паводзінах беларускага і кітайскага народаў, адлюстраваных у этыкемах.

Спіс цытаваных крыніц

1. Большой китайско-русский словарь (по русской графической системе) : в 4 т. / редкол.: И. М. Ошанин (гл. ред.) [и др.]. — М. : Наука, 1983. — 3824 с.
2. *Важнік, С. А.* Здароў! — Здароў, калі змалоў!: этыкетныя формы вітання і развітання / С. А. Важнік // Роднае слова. — 2008. — № 3. — С. 53—56.
3. *Важнік, С. А.* Моўны этыкет беларусаў: ветлівыя звароты / С. А. Важнік // Роднае слова. — 2008. — № 2. — С. 50—51.
4. *Доўгаль, Д. А.* Вербальныя і невербальныя кампаненты беларускага эпістальярнага этыкету / А. В. Доўгаль // Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4. — 2011. — № 3. — С. 43—46.
5. *Лили Чжао.* Приветствие русского и китайского языков в межкультурной коммуникации / Чжао Лили. — Пекинский педагогический университет, 2005. — 37 с.
6. Обучение русскому речевому этикету китайских учащихся (I сертификационный уровень) [Электронный ресурс]. — Санкт-Петербург, 2016. — Режим доступа: <https://disser.spbu.ru/files/disser2/disser/D7yPRW5nd.pdf>. — Дата доступа: 01.10.2019.
7. *Солахаў, А. В.* Навучанне маўленчаму этыкету. Даведачныя матэрыялы / А. В. Солахаў. — Мазыр : МДПУ імя І. П. Шамякіна, 2014. — 75 с.
8. *Ступкина, М. В.* Сопоставительный анализ формул речевого этикета в китайском и русском языках / М. В. Ступкина, Р. В. Наджафова // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: материалы XXXV междунар. науч.-практ. конф., Новосибирск, 2014 г. / Новосибирск. Гос. ун-т ; редкол.: М. В. Ступкина [и др.]. — Новосибирск, 2014. — С. 66—69.
9. Фатическое общение в русском и китайском языках [Электронный ресурс]// Молодой учёный. — 2016. — Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/234/54418/>. — Дата доступа: 01.10.2019.
10. *Формановская, Н. И.* Речевой этикет. Русско-китайские соответствия : справочник / Н. И. Формановская, Лю Цзин. — Высшая школа, 2007. — 103 с.